

dr. sc. Zdenko Franić
Znanstveni savjetnik u Institutu za medicinska
istraživanja i medicinu rada, certificirani
ekološki pčelar (selo Klinac pokraj Petrinje)
e-pošta:franic@klinac.eu

Vođenje dokumentacije u ekološkom pčelarstvu

Format i način čuvanja dokumentacije nije propisan. Neki pčelari za svaku zajednicu pripadne bilješke čuvaju na samom pčelinjaku pod poklopcem košnice. Kasnije je bilješke zgodno čuvati u uložnim fasciklima za registratore, koji imaju rupice za ulaganje u registratore ili prospektne mape. Tako pčelar kod svakog pregleda odmah ima uvid u relevantne podatke o zajednici, ali ih ne može na miru analizirati kod kuće. Neki se pak odlučuju na pčelinjak nositi bilježnice ili papire. Zapisi se mogu voditi elektronički, a na tržištu su dostupna različita softverska rješenja za praćenje aktivnosti na pčelinjaku. Ključne su riječi za pretragu: evidencija pčelinjaka i košnica, beekeeping record(s) i hive record(s).

Svaki ozbiljniji pčelar vodi dokumentaciju o svom pčelinjaku i pregledima pčelinjih zajednica. Takvi zapisi pčelaru pružaju uvid u pčelarske i druge aktivnosti, što je nužno za planiranje rada na pčelinjaku tijekom sezone. Informacije o stanju zajednica i praćenje trendova različitih parametara omogućuju pravodobno poduzimanje preventivnih i korekcijskih radnji. Takva se evidencija pčelinjaka ili dnevnik pčelinjaka u **Uredbi komisije (EZ) br. 889/2008** naziva „upisnik pčelinjaka” (u engleskom izvorniku: *register of the apiary*). Kontrolom pčelinjih zajednica i svojim intervencijama pčelar dobiva, odnosno bilježi, informacije barem o sljedećem:

- prisutnosti matice u zajednici (je li tijekom pregleda matica viđena i je li označena)
- kvaliteti matice (je li matica produktivna i leže li uredno jaja)
- matičnjacima (jesu li prisutni, uništeni ili ostavljeni)
- stanju legla (jesu li prisutne sve razvojne faze legla)
- prostoru za širenje zajednice
- zdravstvenom stanju zajednice (valja isključiti sve anomalije)
- varoi (procjenjivanje stanja zaraženosti zajednice i opadanje varoe)
- liječenju varoe (bilježenje pravodobne primjene lijekova i postupanja s građevnjacima)
- agresivnosti pčela u zajednici
- zalihama hrane i peluda
- dodavanju i oduzimanju okvira
- meteorološkim uvjetima
- informacijama koje daje/šalje pčelarska vaga (unos, temperatura, vlaga), ako je takva vaga prisutna na pčelinjaku
- ostalim relevantnim informacijama.

Dokumentaciju je važno voditi i s aspekta zdravstvene ispravnosti meda i pčelinjih proizvoda, što je objašnjeno u dokumentu Hrvatskoga pčelarskog saveza pod nazivom *Smjernice za dobru pčelarsku praksu prema načelima HACCP sustava (DPP)*.

Vođenjem vlastite dokumentacije pčelari dokazuju da su proizvodnju meda obavljali po propisanim postupcima i uputama te da zdravstvena kvaliteta proizvoda odgovara očekivanom standardu.

Međutim, uz DPP pčelarima, posebice onima koji su u sustavu ekološke proizvodnje, iscrpno dokumentiranje relevantnih podataka o pčelinjaku i radnjama koje se na njemu provode uvjetuju i različiti nacionalni i međunarodni zakonski i podzakonski akti te ostali normativni dokumenti. Tako **Uredba 889** uvjetuje da je sve standardne operativne postupke u pčelarskoj proizvodnji potrebno jasno definirati i sustavno nadzirati, voditi o tome dokumentaciju, utvrditi kritične postupke u proizvodnji meda i jasno definirati njihovu kontrolu. Vođenjem vlastite dokumentacije, koja mora biti svima dostupna, pčelari dokazuju da su proizvodnju meda obavljali propisanim postupcima i uputama te da kvaliteta proizvoda odgovara očekivanom standardu. Značajno odstupanje od očekivanog standarda kvalitete treba zapisati, istražiti i ukloniti njegove uzroke.

Ta dokumentacija mora, bez posebne najave, biti dostupna na uvid nadležnim tijelima kao i kontrolnom tijelu koje provodi certifikaciju ekološke proizvodnje.

Format i način čuvanja dokumentacije nije propisan. Neki pčelari za svaku zajednicu pripadne bilješke čuvaju na samom pčelinjaku pod poklopcem košnice. Kasnije je bilješke zgodno čuvati u uložnim fasciklima za registratore, koji imaju rupice za ulaganje u registratore ili prospektne mape. Tako pčelar kod svakog pregleda odmah ima uvid u relevantne podatke o zajednici, ali ih ne može na miru analizirati kod kuće. Neki se pak odlučuju na pčelinjak nositi bilježnice ili

EVIDENCIJA NA KOŠNICI, FOTO: V. LESJAK

papire. Zapisi se mogu voditi elektronički, a na tržištu su dostupna različita softverska rješenja za praćenje aktivnosti na pčelinjaku. Ključne su riječi za pretraživanje: *evidencija pčelinjaka i košnica, beekeeping record(s) i hive record(s)*.

DRŽANJE PČELA I POSEBNE MJERE KONTROLE U PČELARSTVU

No osim zapisa koji se odnose na aktivnosti koje se tijekom godine provode na pčelinjaku, pčelar, posebice ekološki, mora prethodno ispuniti niz različitih zahtjeva i adekvatno ih dokumentirati odgovarajućim objektivnim dokazima.

Ponajprije, prema *Pravilniku o izmjenama i dopunama Pravilnika o držanju pčela i katastru pčelinje paše* (NN br. 65 od 28. 5. 2014.), svi pčelari i pčelinjaci u Republici Hrvatskoj moraju se upisati u *Evidenciju pčelara i pčelinjaka u RH*. Obvezni podaci u ovoj evidenciji propisani su obrascima za upis pčelara u *Evidenciju pčelara i pčelinjaka* kao i obrascem *Godišnja dojava broja pčelinjih zajednica*, a koji su navedeni u *Prilogu 2* predmetnog pravilnika. Navedeni su obrasci ujedno i važan dio objektivnih dokaza vezanih uz posebne zahtjeve i uvjete smještaja u pčelarstvu definirane u članku 13. *Uredbe 889*, a prema kojem smještaj (ekološkog) pčelinjaka mora biti takav da unutar radijusa od tri kilometra od sjedišta pčelinjaka izvore nektara i cvjetnog praha čine uglavnom ekološki uzgojene kulture i/ili samoniklo bilje i/ili kulture tretirane postupcima s malim utjecajem na okoliš. Prema članku 78. iste uredbe, koji obrađuje posebne mjere kontrole u pčelarstvu, pčelar kontrolnom tijelu dostavlja zemljovid u kojem je navedena lokacija košnica. Pčelar pritom mora naznačiti područja u skladu s člankom 13. *Uredbe 889* ili kontrolnom tijelu predložiti odgovarajuću dokumentaciju i dokaze, uključujući prema potrebi odgovarajuće analize, da područja koja su dostupna njegovim pčelinjim zajednicama zadovoljavaju uvjete koje ova uredba propisuje.

O svakom eventualnom premještanju pčelinjaka pčelar mora obavijesti kontrolno ili nadležno tijelo u roku koji je prethodno dogovoren i sve popratiti odgovarajućom dokumentacijom.

DNEVNIK PROIZVODNJE

Mnogi ekološki pčelari, posebice oni sa stacionarnim pčelinjakom, uz pčelinjak imaju manje ili veće poljoprivredno zemljište na kojem mogu sadnjom pogodnoga medonosnog bilja svojim pčelama u bespaznim razdobljima osigurati pašu. Time se pčelarska sezona može znatno produžiti, što omogućuje bolju pripremu zajednice za zimovanje. Štoviše, za takve se aktivnosti od Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) mogu dobiti i poticaji. Međutim, u tom se slučaju na propisanim obrascima moraju dobro dokumentirati sve aktivnosti na predmetnom zemljištu u dnevniku proizvodnje, koji se u novom *Pravilniku o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS¹ mjera ruralnog razvoja za 2016.*

godinu (NN br. 20 od 4. 3. 2016.) naziva *Evidencija o provedbi obveza za podmjernu 11.1* (mjera 11 ruralnog razvoja – *Ekološki uzgoj*²).

Naime, u tom su pravilniku izašli novi obrasci br. 10 i br. 11, kao i upute za njihovo popunjavanje. Pripadni su obrasci dostupni i na hrvatskim mrežnim stranicama Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj³. Subjekti koji nisu u sustavu poticaja mogu voditi dnevnik proizvodnje u obliku koji im odgovara.

Kako certificirano ekološko sjeme mnogih medonosnih biljaka nije dostupno na tržištu, ekološki su proizvođači, sukladno članku 45. *Uredbe 889*, dužni prije same sadnje od kontrolnog tijela tražiti pismeno odobrenje za sadnju sjemena koje potječe iz neekološkog uzgoja. Odgovarajući obrazac obično propisuje kontrolno tijelo. Nadalje, sukladno članku 71. *Uredbe 889* ekološki je proizvođač dužan kontrolnom tijelu dostaviti raspored proizvodnje biljnih proizvoda, navodeći raščlambu po zemljišnim česticama (plan sadnje za iduću sezonu).

Napomenimo da je u ekološkom pčelarstvu prihrana pčelinjih zajednica dopuštena samo kad je preživljavanje roja dovedeno u opasnost zbog klimatskih uvjeta (uvjeti katastrofe), i to samo u razdoblju između posljednjeg vrcanja meda i 15 dana prije početka sljedećeg razdoblja ispaše nektara ili medljike. Prehranu mora činiti ekološki med, ekološki šećerni sirup ili ekološki šećer (članak 19. *Uredbe 889*). No takve mjere mora prethodno odobriti kontrolno tijelo (članak 47. *Uredbe 889*). U upisnik pčelinjaka upisuju se sljedeći podaci u pogledu upotrebe hrane: *vrsta proizvoda, datumi, količine i košnice u kojima se obavlja prihrana* (članak 78. *Uredbe 889*).

IZOBRAZBA

Tijekom prvih osamnaest mjeseci obaveznoga petogodišnjeg razdoblja ekološke proizvodnje ekološki proizvođači, pa tako i ekološki pčelari, moraju završiti izobrazbu vezano uz mjeru 10 ruralnog razvoja – *Poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene*⁴, i to u trajanju od minimalno 18 sati. Svake sljedeće godine korisnik je, vezano uz navedenu mjeru, dužan završiti izobrazbu, koristiti individualno savjetovanje ili sudjelovati u demonstracijskoj aktivnosti u trajanju od minimalno šest sati godišnje. Naravno, sve valja dokumentirati te voditi evidenciju o temi izobrazbe, datumu, odnosno razdoblju održavanja izobrazbe, o trajanju izobrazbe u satima, nazivu pružatelja izobrazbe, lokaciji provođenja izobrazbe te o nazivu i oznaci dokumenta kojim se izobrazba potvrđuje.

Pripadni su formulari također sastavni dio *Priloga 4 Pravilniku o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja za 2016. godinu*.

KONTROLA VAROOZE

S problematikom varooze dobro je upoznat svaki pčelar, a o njoj je dostupna i iscrpna literatura. Ovdje ćemo nešto reći o obavezama koje pčelari imaju

¹ Integrirani administrativni kontrolni sustav

² <http://ruralnirazvoj.hr/mjere/mjera-11/>

³ <http://ruralnirazvoj.hr/novosti/uputa-o-vodenju-evidencije-za-korisnike-m10-i-m11/>

⁴ <http://ruralnirazvoj.hr/mjere/mjera-10/>

vezano uz evidentiranje aktivnosti koje moraju provoditi s ciljem njezine kontrole i suzbijanja. Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane RH u suradnji s Veterinarskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu te Savjetodavnom službom svake godine objavljuje **Program kontrole i suzbijanja varooze na području RH** (dalje: **Program**) u svrhu:

- učinkovite kontrole i suzbijanja varooze provedbom tretiranja pčelinjih zajednica protiv varooze odobrenim veterinarsko-medicinskim proizvodom (VMP-om) u istom razdoblju na određenom području
- prikupljanja podataka o varoozi na pčelinjacima uključenima u provedbu **Programa**
- podizanja svijesti pčelara o dobroj pčelarskoj praksi na pčelinjaku.

U **Programu** je uvjetovano da se tretiranje varoe mora provesti najmanje jednom godišnje, prvi put u ljetnom razdoblju (od 1. srpnja do 31. kolovoza), i to nakon vrcanja meda. S ciljem praćenja učinkovitosti tretiranja pčelinjih zajednica protiv varooze u Hrvatskoj su svi pčelari dužni voditi evidenciju kontrole pada grinja vrste *Varroa destructor*. Kontrola pada varoe provodi se prije, tijekom i nakon prvoga ljetnog tretiranja, i to na pet pčelinjih zajednica u pčelinjacima do 50, odnosno na 10 posto pčelinjih zajednica u pčelinjacima koje čini više od 50 pčelinjih zajednica.

Pripadni je formular dostupan na mrežnim stranicama Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane Ministarstva poljoprivrede Republike Hrvatske⁵. Pčelari su, naravno, dužni voditi i evidenciju upotrebe veterinarsko-medicinskih proizvoda na pčelinjim zajednicama na obrascu⁶ čiji je oblik preporučila Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane.

Valja napomenuti da, vezano uz uporabu lijekova protiv varooze (ali i svih ostalih lijekova) **Uredba 889** u članku 78. propisuje da se pri upotrebi veterinarskih lijekova jasno evidentira vrsta proizvoda, uključujući naznaku aktivne farmakološke tvari, zajedno s detaljima o dijagnozi, pozologiji, postupku davanja lijeka, trajanju liječenja i zakonom propisanoj karenci. O svemu se tome mora obavijestiti kontrolno tijelo i tek se potom proizvodi ekološke proizvodnje, nakon odobrenja kontrolnog tijela, mogu označiti kao ekološki.

PISANA IZVJEŠĆA SUBJEKATA U EKOLOŠKOJ PROIZVODNJI

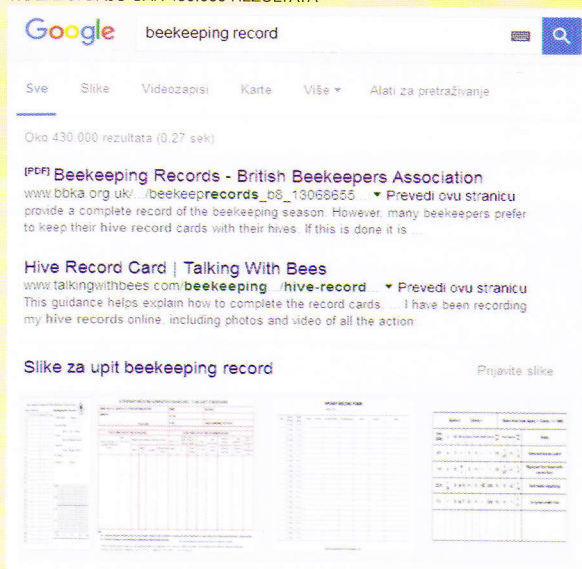
Članak 66. **Uredbe 889** podrobno nabraja koje sve ostale robne i financijske evidencije i aktivnosti u proizvodnoj jedinici ili poslovnim prostorima treba dokumentirati (donosimo sam ono što se odnosi na ekološko pčelarstvo):

- dobavljača i, ako je različit, prodavača ili izvoznika proizvoda
- narav i količine ekoloških proizvoda koji se drže na skladištu
- narav, količine i primatelje te, ako su različiti, kupce koji nisu krajnji potrošači, svih proizvoda koji

⁵ http://www.veterinarstvo.hr/UserDocImages/Zdravlje_zivotinja/pcele_i_bumbari/OBRAZAC_2_KONTROLA_PADA_VAROA.pdf

⁶ http://www.veterinarstvo.hr/UserDocImages/Zdravlje_zivotinja/pcele_i_bumbari/OBRAZAC_1_PREPORUCENA_EVIDENCIJA_KORISTENJA_VMP.pdf

KLJUČNE RIJEČI ZA PRETRAGU BEEKEEPING RECORD NA GOOGLEOVOJ TRAZILICI DAJU ČAK 430.000 REZULTATA

su napustili jedinicu ili prostorije prvih primatelja ili objekata za skladištenje

- kod subjekata koji ne čuvaju niti fizički rukuju takvim ekološkim proizvodima, narav i količine ekoloških proizvoda koji se kupuju i prodaju te dobavljače i, ako su različiti, prodavatelje ili izvoznike i kupce te, ako su različiti, pošiljatelje.

Na koncu valja napomenuti da se za potrebe kontrole kontrolnom tijelu mora omogućiti pristup svim dijelovima jedinice i svim radnim prostorima te svim izvješćima i predmetnim dokaznim dokumentima. Ako subjekt vodi više proizvodnih jedinica na istom području, jedinice za neekološke proizvode, zajedno s prostorima za skladištenje ulaznih sirovina, također podliježu minimalnim zahtjevima za kontrolu koju provodi kontrolno tijelo. Kontrolnom se tijelu same kontrole, a na njegov zahtjev, moraju dostaviti svi podaci koji mogu biti potrebni za kontrolu, što uključuje i rezultate vlastitih programa osiguranja kvalitete.

DOKUMENTACIJA ZA POTICAJE U PČELARSTVU

Vezano uz poticaje u pčelarstvu, oni su i za ekološke i neekološke pčelare bili definirani **Pravilnikom o uvjetima i načinu provedbe posebnih mjera pomoći za sektor pčelarstva u 2014. godini prema Nacionalnom pčelarskom programu za razdoblje od 2014. od 2016. godine** (NN br. 142/2013). Taj je pravilnik u priložima I-V donio i odgovarajuće obrasce (mjera 1: **Kontrola i suzbijanje varoe**, mjera 2: **Kontrola kvalitete meda**, mjera 3: **Obnavljanje pčelinjeg fonda**, mjera 4: **Racionalizacija troškova selećeg pčelarenja**, mjera 5: **Tehnička pomoć pčelarima**).

Novi prijedlog nacionalnoga pčelarskog programa (za razdoblje od 2017. do 2019. godine) tijekom kolovoza ove godine bio je na javnoj raspravi putem platforme e-savjetovanje⁷ te će odgovarajući pravilnik koji će se donijeti za pčelarsku godinu 2016/2017.

U sljedećem nastavku obradit ćemo radnje vezane uz stavljanja meda i pčelinjih proizvoda na tržište i odgovarajuću dokumentaciju.

⁷ <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=3650>